

Danielpa Qillqan — Tawa Chunka Yupayniyuq

Pablo

Jeff Pippenger

2024-01-04

Daniel qillqap huk kaq capítulo-nin, Daniel qillqap tawa kaq capítulo-ninwan patapi churakuspa, ñawpaq kaq hinaspa iskay kaq angelkunap historianta rikuchin, 1798 watamanta 1844 watakama. Chay historiapi Daniel qillqap libro kichasqa karqa, hinaspa kichasqa rakiyqa qanchis, pusaq hinaspa isqun capítulo-kuna karqan. “Siki siki patapi” capítulo-kuna huk, tawa, hinaspa qanchismanta isqunkama, ñawpaq kaq angelpa Millerita kuyuriyninpa historianta rikuchinku.

Chay historiapi (1798 manta 1844 kama), Adventismopa hatun kallpachaq chiqaq yachachikuykuna sayarirqanku, chay chiqaqkunataq qhipamanqa 1843 watapi ñawpaq puriqkunaraq siq’i tablapipi rikuchisqa karqan. Daniel qillqapa iskay ñiqin kapitulopi Nebucodonosorpa lantin ñawinchasqanqa chay tablapim kachkan. Danielpa qanchis ñiqin, pusaq ñiqin kapitulokunapi musquykunaqa chay tablapim kachkanku. Pusaq ñiqin kapitulopi “sapa punchaw” nisqapas chaypi rikuchisqam, hinaqtin Levitico iskay chunka suqta ñiqin kapitulopi “qanchis kuti” nisqapas. Islampa kimsa “Ay” nisqakuna, Apocalipsis qillqapa isqun ñiqin kapitulopi rikuchisqa hina, chaypim kachkanku. Diosqa achka kuti ñawpaqmantapacha willarqan chay kallpachaq chiqaq yachachikuykuna maqasqa kanankuta.

“Diospa qhawaqnin hina Sionpa pirqankunapi sayaqkunaraq runakuna kachunku llaqtaman chayamunankupaq manaraq peligrokunata rikuy atiq,—chiqaq kaqta pantaymanta, chanin kayta mana chanin kaymanta sut’inchay atiq runakuna.”

“Rimayqa chayamunña: Mana ima kaqpas yaykunanchu chay iñiypa cimientoninta chinkachinanpaq, mayqen patapiña 1842, 1843, hinaspa 1844 watakunapi willakuy chayamushasqanmantapacha ruwashanchik. Ñuqaqa kay willakuypi karqani, chaymantapacha kay pachapa ñawpaqenpi sayashani, Diospa qowasqanchik k’anchayman cheqaqta kaspas. Manam munaykuchu chakiykuta hurquyta chay patamanta maypichus churakusqa karqan, p’unchay p’unchay Señor-ta mask’aspa ancha ch’uyanchasqa mañakuypi, k’anchayta mask’aspa. ¿Yuyankichu ñuqa saqeyman Diospa qowasqan k’anchayta? Chayqa wiñay Rumi hina kanan. Qowasqa kasqanmantapacha pusamushawan.” Review and Herald, April 14, 1903.

Qhipa p’unchaykunapi Diospa llaqtanpa runakuna rurasqanku llank’ay —allpa pichana apaq runapa rurasqan hina— Isaíaspas rikuchinmi, qhipa p’unchaykunapi llaqtata reqsispa, imata ruranankupaq waqyasqa kasqankuta sut’inchaspa; imaraykuchus cimientosqa qhipa p’unchaykuna manaraq chayamuchkaptinmi pantaywan pampasqa kananpaq churasqa karqan.

Qanmanta lloqsimuqkunañataq ñawpaqmanta thuñisqa chiqakunata hatarichinqaku; achka miraykunapa cimientonkutapas sayarichinki; qamtaq sutichasqa kanki: llik’i allichay, tiyakunapaq ñankunata kutichiq. Isaías 58:12.

“Ñawpa chunlla saqisqa cheqakuna”, nisqaqa, paganismomanta papalismowan kуска doctrinal cheqay kaykunamanmi rimarin, iskay chunllachay atiyinkunawan tupasqa. Paganismopa iskay chunllachay atiyinkuna, chaymanta papalismopa qatipasqan, chaymi William Millerqa llapa willakusqan qhawaykunay marconpaq apaykachasqa.

Paykunayqa ñawpaq qichusqa chiqakunata hatarichinqaku, ñawpaq ch'usaychasqa chiqakunataq sayarichinqaku, llaqtakunataq usuchisqa karqanman hina allinchaykunku, achka miraykunay ch'usaychasqan llaqtakunata. Isaías 61:4.

Profecíaypa estructura nisqaqa, marco hina rikuchisqa kasqanpi, chay iskay atiyiniyuqkunaypa historiankuta hinallataq paykunay tinkuyninkutam. “Chaypi tiyaspa purinayqa ñankunata” kutichiyqa, Millerpa marco-nin kutichisqam, chayta musquyninpi allpa pichana runaypa ruwasqanwan rikuchirqan. Isaíasqa Ezra-pa historiamanta hinallataq Babiloniamanta kutimuspanku Jerusalén llaqtata allichaykunamanta yachachikuyta apukuspa, ñawpaq ch'usaychayisqa kaqkunay kutichisqanta reqsichinayqa churarqan.

Ñawpaq taytakunay p'unchayninkumanta kay p'unchaykama ancha hatun huchallikuypi kasqayku; huchaykukuna rayku, noqayku, reykunayku, sacerdotekunaykuwan kуска, kay llaqtakunaypa reykunaypa makinman entregasqa karqayku: espadaman, presoman apasqa kayman, saqueoman, hinaspa uyay p'enqakuymay, imaynachus kunan p'unchaypi kashan hina. Kunayqa, huk pisi tiempollapaymi Señor Diosninchikmanta favornin rikuchisqa karqan, ayqekuq puchuy aylluta saqenanchikpaq, santo cheqanpi huk tachallata qowananchikpaq, chaymanta Diosninchik ñawinchikkunata k'anchaykunaypaq, hinaspa watachasqa kasqanchik ukhupi huk pisi kawsariyta qowananchikpaq. Esclavokuna karqayku; chaywanpas Diosninchikqa mana saqewarqanchu watachasqa kasqanchik ukhupi, aswanpas Persia reykunaypa ñawpaqenkupi khuyapayakuyninta mast'arispay qowarqanchik, kawsariyta qowananchikpaq, Diosninchikpa wasinta sayarichinanchikpaq, ch'usaychayisqa cheqankunata allinchaypaq, hinaspa Judápi Jerusaléniwan huk perqata qowananchikpaq. Esdras 9:7–9.

Esdraswan Jerusalén llaqtata allinchaykunayqa, “puchuy” nisqa runakunata rikch'achinku; paykunayqa kawsanankupayqa ñankunata kutichiqkuna kanku, chaymanta paykunayqa rurashanku chay llank'ayta Levitico iskay chunka suqta yupaypi mañakuypa umalliqninpi, maypichus Esdras nirqan: “ñawpaq taytakunayku p'unchayninkumanta kay p'unchaykama hatun huchallikuypi kasharqayku; huchaykuraykutaq ñoqayku, reykunayku, sacerdotekunaykuwan kуска, allpakuna reykunaypa makinkuman qoykusqa karqayku, espadaman, prisionman apasqa kananpaq, qechusqa kananpaq, uyay p'enqaymanpas.” Pay rimashan “p'unchay” nisqaqa chay “p'unchaymi” kan, mayqen p'unchaypichus qhipa p'unchaykunaypi “puchuy” runakuna kawsanankupayqa ñankunata kutichinku.

Esdraspa puchuyninqa iskay testigokunam, kimsa chawpi p'unchaykunay tukukuyninpi kawsarichisqa kaq, hinaspan Levitico iskay chunka suqtayuy mañakuyta hunt'anku, imaynachus Danielqa qanchis t'aqapi mana, aswan isqon t'aqapi rikuchin. Esdraswan llank'aqmasinkuna karu llaqtamanta kutimuspa Jerusalén llaqtata hatarichispanku, Millerpa anillunkunata kutichiy llank'ayta unanchayqanku; chayqa Millerpa tiyanan chiqay yachachiykunata kutichiy llank'aymi. Chayraykun, Millerpa llank'ayninpa marco-ninta unanchaspa entiendenayqa ancha pisariaqmi.

“Apóstolkunak allin, mana kuyuy atiy tiyasqa cimientopi hatarichirqaku, chayqa wiñay pacha Rumi karqan. Kay cimientomanmi apamurqaku kay pachamanta urquspanku rumikunata. Manam hark’ayniyuqchu llamk’arqaku chay hatarichiqkuna. Paykunapa llamk’ananku ancha sasachakurqan Cristo-pa awqankuna contrankumanta. Tincunankupaqmi karqan llulla cimientopi hatarichiqkunapa fanatismowan, prejuisionwan, cheqnikuyninwan ima. Achka iglesia-pa hatarichiq hina llamk’aqkunaqa Nehemías p’unchawpi pirqqa hatarichiqkunaman rikch’akuqmi karqaku; paykunamanta qillqasqa kachkan: ‘Pirqata hatarichiqkuna, q’epita apaqkuna, cargaswan cargaqkunapas, sapaqninmi huk makinwan llamk’arqan ruwaypi, huk makinwantaq armasnin-ta hap’irqan.’ Nehemías 4:17.” Hechos de los Apóstoles, 596.

Isaiaspa iskaynin pasajenpiqa, rurasqa llamk’anan karqan achka miraykunapa cimientokunatawan ch’usaqyachisqakunatapas sayarichiy. Isaiasqa reqsichin huk espiritu llamk’ayta, mayqinchus chiqap, literal llamk’aywan rikuchisqa karqan. Cimientokuna waqaychasqa kanan karqan, ichaqa qhipamanqa llullakuq perlakuna hina qhawarikuq, qatinqin llulla cimientopi pampapi tukuysapa pakasqa karqan. Isaiaspa reqsichisqa runakunaqa Milleritakunapa cimientopi cheqaq-kunatan kutichimuchkanku, manam literal ladrillokunatachu nitaq rumikunatachu. Chay cheqaq-kunapa unanchanqa Millerpa marco-ninmi, iskay ch’usaqyachiq atiyiniyuqkunamanta, mayqinkunachus “qanchis kuti” unaykama santuarioytawan ejercitota saruch’arqanku.

Chay allinchasqa rurayqa rikuchisqa kashan “cimientos”-kunata hatarichiy hina, hinallataq “achka miraykunapa ch’usaqyachisqa kayninkunata”; chaymi sut’inchay prophetik rurayta rikusichin, qallariy chiqaq-kunata kutichimuyta, chay yachay ñanwan mayqinchus prophetik línea hawan prophetik línea apamun, kaymanta aslla, chaymantataq aslla. Cimientos-kunata hinallataq ch’usaqyachisqa kayninkunata yapamanta sayarichiy rurayqa, qallariy chiqaq-kunata qhawaypi churayta hinallataq amachayta ruraymi; chaykunam rikuchisqa kashan 1843 y 1850 watakunapi pionero cartas nisqapi, mayqinkunachus Habakkuk qhelqapa iskay kaq capítulo-npa iskay tablasnin kanku. Chay ruraytaqa “línea hawan línea” nisqa qhipa para metodología-wanmi hunt’achin. Chayqa Jeremíaspa machu ñankunaman kutirimuy ruraymi, chay llakiy churanakuypi mayqinkuna llulla cimientopi sayachiyta munanku, Millarpa musquyninpi llulla joyas nisqakuna hina rikuchisqa.

“Awqaqaqqa maskanchikkunapa panikunaq panikunaq yuyayninkuta qhipaman pusayta maskan, kay qhipa p’unchaykunapi sayarinankupa huk llaqtata waqaychanankumanta. Paypa llullasqa yachachikuyninkunaqa yuyaykunata kay pacha horapa manchakuykunamanta, ruranankukuna mantapas karunchanankupa wakichisqa kanku. Mana imapaqpas yupaychanku chay k’anchayta Cristo hanaq pachamanta hamuspa Juanman qusqa, llaqtanpaq. Ñawpaqninchikpi kaq rikch’ayninkutaqa mana allin ancha importansiyayuq kasqankuta ninku, chayrayku mana imayna qhawariywanpas qhawarisqa kananpaqchu. Hanaq pacha paqarisqa cheqaq kaytaqa mana kallpayuqta ruranku, hinaspa Diospa llaqtanta qechunku ñawpaq kausay experienciamanta, rantinpiqa llulla ciencia-ta quspa.”

«Kaymi nirqan Señor: Ñankunapi sayaychis, qhawariychis, hinaspa tapuychis ñawpa ñankunamanta, maypichus allin ñan kashan, chaypi puriychis.» Jeremías 6:16.

“Ama pipas ñawpaqchay iñiyniykuq simintunkunata ama pipa qhechuchunchu—chay simintunkunaqa churakurqan llamk’ananchikpa qallariyninpi, Diospa siminmanta mañakuywan

yuyaymanaspa yachakuywan, hinallataq revelaciónwan. Kay simintukunapiqa qhipa pichqa chunka watakunapi hatarichispa hamushayku. Runakunaqa yuyankumanmi musuq ñanta tarisqankuta, hinaspa churasqaña simintumanta aswan kallpayoq simintuta churanankupaq atisqankuta. Ichaqa kayqa hatun pantasqa kaymi. Churasqaña simintumanta huk simintutaqa mana pipas churayta atinchu.”

“Ñawpaq p’unchawkunaqa achka runakunan musuq ñiñyta hatarichiyta, musuq kamachiykunata takyachiyta qallariqku. Ichaqa, ¿haykaqkamataq chay hatarichisqanku sayarirqan? Utaqla urmarqan, mana Roca patapi cimientasqa kasqanrayku.

“¿Manachu ñawpaq disipulokunaqa runakunapa rimayninkunawan tupaytaq karqan? ¿Manachu llulla yachachiykunatapas uyariytaq karqan, hinaspataq, tukuyta ruwaspa, sayaqtaq kanan karqan, kaynata nispa: ‘Mana pipas huk cimientota churayta atinchu, ña churasqa kaqmantaqa hukta’; 1 Corintios 3:11.”

“Chayqa rayku, ñawpaqpi hap’isqanchik sunqu kallpata tukukuyninkama mana kuyuchispa hap’ipakusun. Diosmanta, Cristomantawan, kay llaqtaman atiyiniyuq simikuna kachamusqa kashanku; chaykunaqa kay pachamanta paykunata orqomuspa, sapa rikch’aypi, kunan p’unchaw cheqaq yachachiypa sut’i k’anchayninman pusarqanku. Santu ninawan tupasqa labiyuq Diospa sirviqninkunaqa willakuyta willarqanku. Hanaqpachaq rimayninqa willasqa cheqaq yachachiypa chiqap kayninta sellosqawan takyarqan.” Testimonies, volume 8, 296, 297.

“Qhepa p’unchaykunapi sayanankupaq huk llaqtata wakichiy llamk’ayqa,” Ezequielpa kinsa chunka qanchisniyuq qillqapi iskay profecíankunawan kуска llamk’aymi. Isaíaspa chunllaqpi waqaqninqa huk willakuyta apamun, hinaspa Ezequielpa ñawpaq willakuyninqa Sodoma hinaspa Egipto llaqtapa calleyninpi kinsa p’unchay chawpinta wañusqa kashaqkunata huñun. Chaymanta yachakunku Mateo qillqapi chunka doncellakunaq rikch’akuyninpi qhipakusqa pacha ukhupi kasqankuta. Chaymanta uyarinku Jeremíasman qusqa waqyayninta: kutimuyta munaspaqa ancha chaninnaqta mana allinmanta t’aqaychis. Hinallataq Danielpa isqun ñiqi qillqapi mañakuynin kunan pacha cheqa chiqaq yachachiy kasqantapas reqsinku. Chayrayku, imaynachus hinaspa hayk’aqchus paykuna kutimuyta akllanku, evangelio nisqapa condicionninkunata chaskispa hunt’aspa, chayqa Ezequielpa iskay kaq willakuyninta chaskinku hinaspa chakinkupi sayarinku, atiyiniyuq hatun ejército hina.

“Qhipa p’unchaykunapi sayaypaq huk llaqtata waqaychanapaq llank’ayqa” “sikiq sikiqman” nisqa qhipa para ruwayninta ruwasqanwan hunt’akusun. Chay llank’ayqa Milleritakunapa cheqaq yachachikuyninkunata kutichimuy llank’ayta hap’in, chaykuna 1843, 1850 watakunapi ñawpaqta puriqkunaq siq’ikamayuyq tablakunapi rikuchisqa kanku. Iskay chay tablaqa Habacucpa iskay mesa-ninmi, chaykunataqa huknin patapi huknin churaykuspa (“sikiq sikiqman”) mast’arikunankum; chayhinata ruwaspaqa, iskaynin tablaqaqa tukuytaq kallpachaq, qhipa p’unchaykunapi allpa pichana runa kutichinanpaq kaq simi-cheqaqkunata rikuchinku.

Mayqinpi tantachisqa, sapa siq’i hawan siq’i, 1843 watapa qillqasqa tablapi pantasqanta reqsichinku, chaymanta qhipaman 1850 watapa tablapi allinchasqa karqa. Huk tabla hina

qhawarisqa (siq'i hawan siq'i), chayqa Diospa llaqtanpa kawsasqanpas, qanchis truynukunapa pakasqa historiantas rikuchinku; imaraykuchus kускаqa uyarichinku ñawpaq kaq llakikuy pantaq kayta, suyasqa pacha, Chawpi Tuta Qapariyta, 22 de octubre de 1844 watata, hinallataq hatun llakikuy pantaq kayta.

Ñawpaq llakikuy, Chawpi Tuta Qapariy, hatun llakikuywan kуска, chaymi qanchis truynukunapa pakasqa historianninku. Chayqa cheqaq kaypa sayayninmi, imaraykuchus cheqaq kayqa sayarin hebreo simipi “cheqaq kay” nisqapa ñawpaq hinaspa qhipa qillqankuna kikin kasqanman hina, chay historiapi ñawpaq hinaspa qhipa llakikuykunapas chayhinataq kasqanrayku. Chaupi qillqa, chunka kimsañiqin qillqapas, hatarikuypa unanchaqninmi, Chawpi Tuta Qapariypa willakuyninta mana chaskiqkunapi rikuchisqa hina. Iskay siq'ikuna huñusqa kaspera, iskay testigokunata qun Milleritakunapa profetiku cheqaq kayninkunamanta, chaykunata allpa pichana runa kutichinanpaq; ichaqa chaykunapas reqsichinku mayqin experienciachus pachak tawa chunka tawa waranqa runakunapa experiencianta unancharin, chayta.

Kaymanpaq waqyachisqa kanankupa qayasqakuna (pachak tawa chunka tawa waranqa) ñawpaq kaq llakiyta tarirqanku 18 julio 2020 p'unchawpi; hinaspataq julio killapi 2023 watapi, ch'inneq pampapi waqaq simimanta hamuq huk willakuyta chaskirqanku. Chay simiqa kutirimunankupaqmi qayaykarqa.

Qanchis illapakunapa pakasqa historiankupi kay puntoypinmi hatarinqa hatallikuyqa, qhipa waymarka kasqanrayku: allpa pichana runaqa joyakunata huñuspa, cajaman wichq'uykun. Chaymantaqa chunka kuti aswan k'ancharinku. Chay puntoypinmi Millerqa rikch'arichisqa karqa. Ahinataq, sipaskuna (Miller) rikch'ariptinkuqa, ñam qhiparunña. Achka miraykunapa ch'usaqyachisqa kaqkunata kutichiyqa iskay testigokuna ruwanankupi kaq llamk'aymi. Chay llamk'ayqa kunanmi rurakuchkan.

William Millerpaq willakuykunata hamut'achisqan, Ulai Mayu rikuchisqanwan sut'ichasqa, Danielpa qanchis, pusaq, isqun kapitukunapi, iskay ch'usaqyachiq atiykunam karqan: paganismo chaymanta papalismo; Future for Americaq marconqa paganismo (dragón), chay qhepaman papalismo (bestia) hinaspa apostata protestantismo (profeta llulla). Iskay marconakuta sayachiq llaveqa apóstol Pabloq qillqasqankunam. Apóstol Pabloqa profecíaq simin karqan, ñawpaq Israelta espiritual Israelwan tinkuchiq. Manaraq tikrakuptin, Pabloq sutinga Saulo karqan, chayqa “akllasqa” utaq “qawachisqa/churasqa” nisqanmi.

Pablota akllasqa karqa mana judío runakunapa apóstolnin kananpaq, hinaspataq akllasqa karqa huk imakunawan kуска Ñawpaq Testamento allin unanchasqanta yachayninrayku. Mushuq Testamentomanta aswan hatun rak'ita qillqaspan, mana mayqin Mushuq Testamentopi qillqaqkunapas Pablota hina Ñawpaq Testamentota unanchayniyoq kargachu. Payqa akllasqa karqa mana judío runakunaman evangeliota willayta pusananpaq, ichaqa hinallataq akllasqa karqa Ñawpaq Testamentopi profético historiakunapa tinkuyninta sayarichinanpaq, chakatapi pacha tukukuynin qhepaman hamuq profético historiatawan. Pablota testimoniun mana kaptinqa, Millerista runakunapa profético unanchayninpas, Future for America-pa unanchayninpas, mana kanmanchu. Chay kikin historiapi, maypichus literal Israel llaqtata Diospa akllasqan llaqtan

kasqanmanta rakisqa karqa, Pablota akllarqaku chay ñawpaq Israelta reqsichinanpaq, Diosmanta chaypacha rakisqa kaspapas, espiritual Israelpa profético historianta rikuchiq unancha kasqanta. Ñawpaq kaq angelpa hinaspa kinsa kaq angelpa kuyuykunapaq mast'ariq profético kamachikuykunaqa aswanqa Pablopa apóstol qillqasqanpi sayarinku.

Chayrayku, Pabloq reqsisqan wakin profétik prinsipi yokkunata qhawasunchis, mayqenkunachus Milleritakunaq willakuyninta influyarqan, iskay ch'usaqchay atinyiyoqkunapa marconpi churaska kaqta; chay hinallataq, chayta ruraspas, imaynatas chay prinsipi yokkunapas kinsa ch'usaqchay atinyiyoqkunapa marconman influyanku chaytapas qhawasunchis.

Hukmankuna, mana munanichu qankuna mana yachaq kaykichikta, imaynatachus llaqa ñawpaq taytakunanchik puyup uranpi karqanku, llapankutaq lamar qochata chimpasqanku; llapankutaq Moisésman bautizasqa karqanku puyupipi hinaspa lamar qochapi; llapankutaq kaqla espíritu mikuyta mikurqanku; llapankutaq kaqla espíritu upyanata ukyarqanku; paykunaqa qatinqin espíritu Roca-mantam ukyarqanku; chay Rocaqa Cristom karqan. Ichaqa achka paykunawanqa Dios mana kusiysachukarqan; chayraykun paykunaqa chunlla pampapi urmachasqa karqanku. Kaykunataq noqanchikpaq ejemplokuna karqan, ama mana allin kaqkunata munaq kaykunanchikpaqchu, imaynatachus paykunapas munarqanku hinata. Ama ñoqaykupas ídolo yupaychaqkuna kaychikchu, wakin paykunahina; imaynatachus qelqasqa kachkan: Llaqtam tiyaykuspa mikhurqan hinaspa ukyarqan, hinaspataq pukllaq hatarirqan. Ama huchallikuyninpi urmachikuchunchu, imaynatachus wakin paykuna urmaraqanku, hinaspa huk p'unchayllapi iskay chunka kimsayuk waranqa wañurqanku. Ama Cristota pruebaychikchu, imaynatachus wakin paykunapas probarqanku, hinaspa mach'aqwaykunap wañuchisqan karqanku. Nitaq rimaykachaychikchu, imaynatachus wakin paykunapas rimaykacharqanku, hinaspa chinkachiqa tukuchisqan karqanku. Llaqa kaykunataq paykunaman pasasqa karqan ejemplopaq; qelqasqataq kachkan yuyaychananchikpaq, noqanchikmanmi pacha tukukuyninkuna chayamun. 1 Corintios 10:1–10.

Chunkaqla chunka versículokunapi, Pablo reqsichin bautismo rituqa Puka Lamar qhatiriyipi rikuchisqa kasqanta, ñawpaq Israelta qatirqan Rumiqa “espiritual Rumi” kasqanta, hinallataq chayqa Cristo kasqanta. Pay reqsichin ñawpaq Israelqa qhepa p'unchaykunapi kawsakqkunapaq ejemplokasqanta. Kay pasajeqa huk willakuymi, hinallataq kay pasajeqa chiqaqta sayachiqkunawan chiqaqta qicharqakqkunawan chawpipi huk churanakuy punkun. Adventista teólogokuna yachachinku Pabloqa sapaqllam reqsichisqanta ñawpaq Israelpa historiantakunaqa allin kawsay yachachiykunata rikuchisqanta, chaykunataq qhepa p'unchaykunapi kawsakqkunata entiendenankupaq kasqanta; ichaqa sinchita rimanku Pablo mana reqsichisqanta literal Israelpa historiantakunaqa espiritwal Israelpi cheqaqtapuni kutimunanku kasqanta. Hermana White sapa kuti kay pasajeta llamk'achin, cheqaqtapuni Pablo ima ninanta takyachinapaq.

“Sapa huk ñawpaq willakuqkunam aswan mana paykunap pacha raykuchu rimarqanku, astawan ñuqanchikpaq, chayrayku paykunap willakuyninku ñuqanchikpaqmi kallpanpi kachkan. ‘Kunanqa kay llapankama imakunaqa paykunapi pasaran ejemplorayku; qelqasqataq kanku ñuqanchikpa yuyaychanapaq, pichus kay pachakunaq tukukuyninman chayamusqanchikpaq.’ 1 Corintios 10:11. ‘Manam paykuna kikinkupaqchu, astawan ñuqanchikpaqmi sirvirqanku chay imakunata, kunan qankunaman willasqasqata, evangeliota

qankunaman willaqkuna rayku, hanaq pacha-manta kachamusqa Santo Espirituwan; chay imakunatam angelkunapas qhawariyta munanku.’ 1 Pedro 1:12....”

“Bibliaqa kay qhepa wiñaypaq miraypaqmi tukuy qhapaq kayninkunata huñuspa, hukllachaspa waqaycharqan. Ñawpa Testamentoq historiampi tukuy jatun ruwaykuna, chaymanta mancharikuypaq solemn rurasqakunaqa karqanku, kunanpas kachkanku kay qhipa p’unchaykunapi iglesiapi kutimuspalla.” Selected Messages, book 3, 338, 339.

“Antiguo Testamentoq historiapi hatun ruraykunapas, chaninmanq’a, manchay-uyarinapaq ruraykunapas karqanku, hinallataq kay qhipa p’unchaykunapi iglesiapi kutimuspalla kachkanku”, nispaqa Hermana Whiteqa chay versículokunapi Pabloq yuyayninta pisiyachin. Pabloqa ñawpaq Israelta simbolikamente literal Israelpa historianta rikuchiq hina reqsichisqanta urmachiyta munaspa, Satanásqa kay profético principiopa contranpi iskay hatun ataceta apamurqa. Ñawpaq kaq, ñam rimasqay hina, kaymi: Pabloqa chay historiakunaqa sut’i moral yachachiykunallataq rikuchirqan, nista ninku. Chay llulla yachachiyqa kuskan cheqaqmi, hinaspa kuskan cheqaqqa manan cheqaqchu. Cheqaqmi, ñawpaq Israelpa historiammanta hurqusqa moral yachachiykununaqa qhipa p’unchaykunapi kawsakukunaq allinpaq kasqanta; ichaqa chaytaqa chay historiakuna manam kutimunanku kaq ruwaykunapa ilustraciónninkuchu nista ñiqinankupaq llamk’achispaqa, chayqa kuskan cheqaqman tukukun, hinaspa chay kuskan cheqaqqa cheqaqta ñiqinapaq kamasqam.

“Kunanqa Diospa llaqtanpaq huk bendición utaq huk ñak’ariy kashan ñawpaqninpi: bendiciónqa kanqa, paykuna kay pachamanta llusqispa sapanchakuspa, humillado kasukuy ñanpi puriptinku; ñak’ariytaq kanqa, ídolo yupaychaqkunawan huñunakuspa, hanaq pachapa hatun mañakuyninkunata saruchaqkunawan hukllayakuspa. Hatariq Israilpa huchankuna, mana allin rurasqankuna ima qelqasqa kashan, chay siq’iñataq ñawpaqninchikman churakusqa kashan huk yuyachinapaq, paykunapa hucha ruray ejemplonkuta qatispa Diosmanta karunchakusunchik chayqa, paykuna urmasqankuman hina cheqaqtapuni urmasun. ‘Kunanqa tukuy kaykunan paykunaman pasaraq, wakinman yachachinapaq ejemplokuna hina; qelqasqataq kashan ñoqanchikpaq yuyachinapaq, pacha tukukuypa puntankuna hamusqanmanta chayamupuwanchikman hina.’” Testimonies, volumen 1, 609.

Huk cheqaqmiqa mana huk cheqaqta ñiqhichinapaqchu apaykachasqa kanan; chayta ruwaspaqa, Diospa cheqaqninta llullaman tukuchin.

“Qispichipaq nisqan huk rimayninta mana rurachinachu huknin rimayninta chinkachinapaq.” The Great Controversy, 371.

Yachachiyqa, ñawpaq Israelpa historianta sapallan allin kawsaymanta yachachikuykunallamanta rikuchisqanta, achka kuti Adventista teólogo runakuna Diospa profetiko Siminta thuñichinankupaq llamk’achinku, hinaspataq chayqa huk kasqan-cheqaq kuskan-cheqaqkunam, Diospa llaqtanta llullakuyman chaskinankupaq engañaspa apayta munasqanpaq waqichisqa fábulakuna mikhunapi churakusqanmanta hukninmi; chay chaskisqanku llullakuytaqa apóstol Pabloq qelqasqankunapi reqsichin.

Ñawpaq Israel ñawpa pacha willakuyqa kunan pacha Israelpa willakuyninta rikuchin nisqa kamachikuyta contra huk hatun atacayqa Jesuitakuna inventarqanku contrarreforma historiapi, chaymi kashan ñawpaq Israelpa historianninqa yapamanta kutimun nispata acuerdaspa. Jesuitakunapa llullakuyninqa kaymi: historiaqa cheqaqpuni literal hina yapamanta kutimun, mana espiritual hina yapamanta kutimuqchu. Chay llullakuyninqa inventasqa karqan, Roma papaqa Bibliapa profeciapi anticristo kasqanta ama entiendenankupaq; yachachikuyqa qhepa p'unchaykunapi anticristo kananta cheqaqmanmi asienten, ichaqa ninmi anticristoqa literal atinyiyuq kallpawan rikuchisqa kasqanta, mana espiritual atinyiyuq kallpawanchu. Apocalipsis chunka qanchispi waqan warmi, mat'enpi "misterio Babilonia" qelqasqa kaq, chayqa literal Babilonia hallp'api paqarimuq waqan warmi kanman, chay hallp'aca kunan pacha Irak sutiyaqmi.

"Ñiqakuna simipa hamut'ayninpi pantasqa tukuspanku, antiCristo nisqap ima niyninta mana rikuspankuqa, cheqaqtapuni kikinkuta antiCristopa ladoyninman churakunku." Kress Collection, 105.

Papaqa cheqaq runam, cheqaq atiytapas reqsichin (Iglesia Católica nisqata), ichaqa paypas hinallataq huñuyninpas profecía nisqapi cheqaq Babiloniawan reqsisqa kashan, hinaspataq allinta reqsichisqa kayta atin sapallan antichristo nisqap yuyaynin cheqaq ejemplon espirituyman hunt'akuynin hina qhawachisqa kaptin. Pabloqa reqsichirqa cheqaq Israelqa espirituy Israelta rikuchisqanta, ichaqa mana musuq profecía cheqaq kaytaqchu pay qhawachirqa, yachayninqa llapa hina Antiguo Testamento nisqapi sayasqa kasqanrayku, chaypitaqmi paypa testimoniunpas sayan.

Kaymi nin, Tayta Señor, Israelpa Reynin, hinaspa Qispichiqnin, ejercitokunapa Señor: Ñuqaqa ñawpaqmi kani, ñuqaqa qhepaqmi kani; mana ñuqamanta huk Dios kanchu. Pitaj ñuqahinata waqyaspa, willakuspa, hinaspa ñawpaqman churawankiman, ñuqa unay llaqtata churasqaymanta pacha? Hamuqkunata, hinaspa hamunanpaq kaqkunata, paykuna rikuchichunku. Ama manchakuychischu, amataq qayllakuychischu: ¿manachu chay pacha-manta qankunaman nirqayki, hinaspa willarqayki? Qankunaqa testigoykuna kankichis. ¿Kanchu huk Dios ñuqamanta huklawpi? Arí, mana Dios kanchu; manam hukta reqsinichu. Isaías 44:6–8.

Ñuqanchikqa Cristopa testigonkuna kananpaqmi kachkanchik, Pablo hina, chay Alpha y Omega sutiyaqmi churarqa mana ñawpaq Israel llaqtallatachu, aswanpas llapa bíblica ñawpaq runakunatapas unanchakuna hina, "hamuqkunata" rikuchinankupaq, qhepa p'unchaykunapi kawsakkuqkunaman. Pabloqa Antiguo Testamento nisqapi ancha yachaqmi karqa, hinaspataq hatarichisqa karqa literal Israelpa, espiritual Israelpa dispensasiyonninkuna chawpipi profético t'inkisqa wataq t'inkiy hina kananpaq. Paypa qillqasqankunami pusarqa chay yachay yapakusqanta qhepa tiemponpi 1798 watapi entiendekuqkunata, hinaspataq 1989 watapipas.

Ñawpa cheqaq Babilonia, ñawpa inti lloqsimuq lawpa churinkuna, ñawpa Egipto, ñawpa Grecia, hinaspa ñawpa medo-persa qhapaq suyuqa, kay pachapa tukukuyninpi kaq espiritu atinyiyuqkunapa unanchakuna kanku. Ñawpa unanchakunaqa ñawpaqman hamuq cheqaqmi kanku, hinaspa qhepaman hamuq espirituta reqsichinku. Pabloqa chaykama rinqa, chay cheqaq Adánqa espiritu Adánmanta unanchasqa kasqanta sut'ita riksichispa (paymi Cristo).

Chaymi qelqasqa kachkan: Ñawpaq runa Adánqa kawsayniyuq alma ruwasqa karqan; qhepa Adánqa kawsachiq espíritu ruwasqa karqan. Ichaqa manan espirituallañachu ñawpaq kaq karqan, aswanqa naturalezamanta kaqmi; chaymantataq qhepaman espirituallañam. Ñawpaq runaqa allpamantam, allpallam; iskay kaq runaqa hanaq pacha Señor-mi. Imayna allpamanta kaq kasqan hina, chay hinallataqmi allpamanta kaqkunaqa; imayna hanaq pachamanta kaq kasqan hina, chay hinallataqmi hanaq pachamanta kaqkunaqa. Hinallataq, imayna allpamanta kaqpa rikchayninta apasqanchik hina, chay hinallataqmi hanaq pachamanta kaqpa rikchaynintapas apasunqachik. 1 Corintios 15:45–49.

Pablom kashan yachachisqa sumaq, ancha ukhupi kaq yachachiykunata qhawarichin ñawpaq Adanmanta qhepa Adanmanta ima; ichaqa kaypiqa pay sut'ita churasqan kamachiyllatam reqsichkanchik, chay pasajepi ancha sut'ita nisqanman hina: “manam ñawpaqtaqa karqanchu espíritu nisqa kaq, aswanqa naturaleza nisqa kaqmi; chaymanta qhepamanña espíritu nisqa kaq.” Literal kaq, mayqintachus Pablo kaypi “natural” nispa sutichan, ñawpaqmi; espiritual kaqtaq qhepapi. Literal Israel ñawpaqmi karqa, naturalmi karqa, espiritual Israeltaq “afterward” hamun.

Babilonia literalqa ñawpaqta hamun Babilonia espiritualmanta. Pabloq qelqasqankunapi qatiq ancha importante punto, historiapi maypachachus cambio literalman espiritualman churakunanpaq kasqanta, chaymi. Proféticopi cambio literalman espiritualman riqsichisqa kashan cruzpa tiempopi.

Qankunaqa llapallayki Diospa wawakunan kankichik Cristo Jesuspi iñisqaykichikrayku. Imaynan qankunamanta aswan achkha Cristo-man bautizasqa karqankichik, chay hinallataq Cristota churakurqankichik. Mana kanchu judío nitaq griego, mana kanchu watasqa nitaq libre, mana kanchu qhari nitaq warmi; imaraykuchus llapallayki huklla kankichik Cristo Jesuspi. Sichus qankuna Cristopa kankichik, chayqa Abrahampa mirayninmi kankichik, hinaspa prometesqa hina herederokunam. Gálatas 3:26–29.

Manam qanmanta mirayniyki ima kaptinpas imatapas allinchu, Cristo-ta chaskiqtiykiqa, chaymanta qhepaman Abrahampa mirayninmi kanki. Mana cheqaq Israelchu kanki; espiritupaq Israelmi kanki. Cheqaqmantam espiritupaqman tikrayqa cruzmi karqa. Pabloqa runakunaqa iskay clasemanmi rakin. Sapa clasispas kikin pactoynintaq kachkan, sapankaqpas Abrahammanta mirasqakuna kanku. Sapankaqpas huk llaqtayuqmi, chay llaqtataq aylluntawan pactoynintawan rikuchin. Sapankaqpas cheqaq Adampa churin manachá espiritupaq Adampa churinchu kan.

Qillqasqa kashanmi: Abrahamqa iskay churiyuq karqan, hukninqa huk kamachisqa warmimanta, huknintaq huk libre warmimanta. Ichaqa kamachisqa warmimanta kaqqa aycha hina paqarisqa karqan; libre warmimanta kaqtaq prometesqamanta. Kaykunaqa huk alegoríam: paykunaqa iskay pactokunam; hukninqa Sinaí urqumanta, esclavitudman wachaq, chaymi Agar. Kay Agarqa Arabia llaqtapi Sinaí urqumi, kunan kaq Jerusalénwan tupachisqataqmi, wawankunawan kуска esclavitudpi kashan. Ichaqa hanaqpi kaq Jerusalénqa libreymi, paymi llapanchikpa maman. Qillqasqañataqmi kashan: “Kusikuy, qawaq mana wachaq warmi; lloqsiy hinaspa qapariy, mana nanaywan wachaq warmi: sapayachasqa warmipa wawanqa achka aswanmi, qosan kaq warmipa wawankunamanta.” Kunanqa ñuqanchik, wawqe-panaykuna, Isaac hina, prometesqapa wawanmi kanchik. Ichaqa chay pacha aycha hina paqarisqa kaq

runaqa Espíritumanta paqarisqa kaqta qatiykacharqan; chaynallataq kunanpas kashan. Chaywanpas, ¿imataq Escritura nin? “Qarqay kamachisqa warmita, churintintaq; imaraykuchus kamachisqa warmipa churinga mana herederochu kanqa libre warmipa churinwan kуска.” Chayrayku, wawqe-panaykuna, mana kamachisqa warmipa wawanchikchu kanchik, aswanpas libre warmipamanta. Gálatas 4:22–30.

Chakana pacha tiempopi, ñawpaq literal nisqakuna kaykunam tukurqanku kunan pacha espiritual nisqakunapa simbólonkuna. Apóstol Pabloqa sut’incharqan kay aswan wakín profético cheqaqkunata, chaykunaq raykun William Millerqa sayachirqan iskay ch’usaqyachiq atiykunapa marco-ninta, mayqinpi llapa profético tukuy yuyayninkunata sayachirqan. Chay kikin ruwasqa, apóstol Pabloq ruwasqanmi reqsichin kimsa ch’usaqyachiq atiykunata, mayqinkunam Future for America-pa llapa profético tukuy yuyayninkunapa marco-nin.

Millerpa yachayninpa marco, yachaypa yapakuyninmanta, qanchis, pusaq, isqun kapitukunapi Ulai Mayu rikuywan sut’ichasqa, sayarqan paypa tarisqanman hina: Danielpa qillqapi “sapa p’unchaw” nisqaqa Roma pagana kasqanta qawarisqanpi. Chay tarisqantaqa Pabloq iskay kaq cartanpi Tesalonicakunaman qillqasqanpi tarikurqan. Chay yachaymi aswan hatun chiqaa, profético “llulla” nisqawan tinkisqa riqsichisqa, chaymi qhepa p’unchawkunapi Séptimo Día Adventistakunaman sinchi pantayta hamuchin.

Qatinqin qillqapi, Ulai Mayu rikch’ayninpi yachaypa yapakuyninta qhawarispá, Pabloq cartanpi imatachus Miller riqsisqanta yuyaykuspa, ñawpaqman yachayninchikta mast’arisaq.

“Ukhawq kayman qhawariq, llapa runakunap sunqunkunata ñawinchariqmi, achka k’anchayta chaskisqakunamanta kaynata nin: ‘Mana llakikunkuñachu, manataq mancharisqa, muspharisqa kachkankuñachu paykunap allin mana allin kawsayninkumanta, hinallataq espirituypi kasqankumanta.’ Arí, paykunaqa kikinkupaq ñanninkuta akllasqaku, almanpas millay ruwayninkupi kusikun. Noqapas paykunap pantasqa yuyayninkuta akllasaq, manchakuyninkutataq paykunaman apamusaq; imaraykuchus waqyasqaytaqa mana pipas kutichirqanchu; rimasqaytaqa mana uyarisqankuchu; aswanpas ñawpaqniypi mana allinta ruwarqaku, mana kusikusqaytataq akllarqaku.’ ‘Diosqa sinchi pantachiyta paykunaman kachamunqa, llullata creekunankupaq,’ imaraykuchus cheqaq kayta munaspa mana chaskirqankuchu, salvasqa kanankupaq, ‘aswanpas mana chanin kaypi kusikurqaku.’ Isaías 66:3, 4; 2 Tesalonicenses 2:11, 10, 12.

Yachaqachiq hanaq pacha-manta tapurqan: “¿Ima aswan kallpayoq pantachiytaq yuyayta llullachinman kayman hina llullakuq rikurichiyqa: qankuna allin cimentopi sayachkankichik nispá, hinaspa Dios ruwaynikichikta chaskin nispá, ichaqa cheqaqpiqa achka imakunata kay pacha runakunaq yachayninman hina rurachkankichik, hinaspa Jehovápa contranpi huchallikuchkankichik? ¡Ay!, hatun llullakuymín chayqa, sonqota apaq, munaychaq pantachiy, chaymi yuyaykunata hapin, runakuna huk kutitaq cheqaqta reqsisqankumanta qhipaman, Diosta yupaychasqankuq rikchayninta, mana espiritunta ni kallpanta, chaytaq paykunam confundin; imayna richkaq hina qapaq kasqankuta, imaymana kaqkunawan hunt’asqa kasqankuta, mana imatapas necesitasaqku nisqankuta yuyanku, ichaqa cheqaqpiqa llapallan imakunam paykunapaq faltan.” Testimonies, volumen 8, 249, 250.